

RUK 120-KURSSIN SOTAHISTORIAALLINEN MATKA LAPPIIN SYYSKUUSSA 2024

Hallituksen keskusteluissa oli useasti ollut esillä Lapin Sotaan liittyvän retken tekeminen. Muut kohteet olivat kuitenkin aina siirtäneet Lappiin suuntautuvaa retkeä tuonemmaksi. Syksyllä 2023 hallitus päätti toteuttaa Lapin retken ruska-aikaan 2024. Yhtenä vaikuttavana tekijänä oli Suomen liittyminen Natoon ja Lapin puolustuksen tärkeyden korostuminen.

Kun saimme mahdollisuuden tutustua esikuntapäällikkö ev.ltn Jussi Annalan avustuksella Jääkäriprikaatiin Sodankylässä, aloimme suunnitella retken ohjelmaa huomioiden tämän lisäksi Lapin Sodan ja erityisesti sen tapahtumat länsirajallamme.

Tuttuun tapaan retkemme käytännön järjestelyt tehtiin yhteistyössä Nummelan Matkatoimiston kanssa.

Asiantuntijaoppaaksi lupautui vanha tuttavamme monilta retkiltä ev.ltn evp Aimo Kiukas.

Tiedusteltuamme kyselyllä jäsenten mielipidettä päädyimme ruska-aikaan syyskuun alussa ja pohjoisimpana pisteenä Kilpisjärvi. Retkelle ilmoittautui 35 kurssilaista. Suurempi osa valitsi matkavälineeksi Rovaniemelle yöjunan, 8 tuli aamulennolla ja muutama oli jo valmiina Lapissa astumaan bussiimme Rovaniemellä.

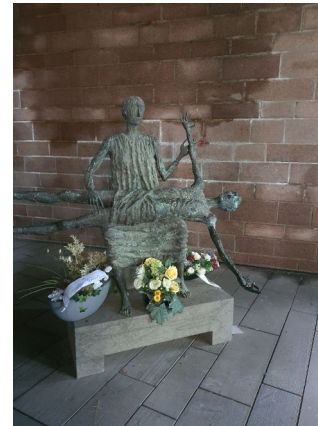

Norvajärven saksalainen hautausmaa

Ensimmäinen kohteemme aamulla torstaina 5.9. oli Norvajärven saksalaisten hautausmaa. Suomen rintamalla kaatui II Maailmansodan aikana n. 15000 saksalaista sotilasta. Suurin osa (n. 8000 kaatunutta) on haudattu nykyisen Venäjän alueelle Parkina-Petsamoon ja vanhaan Sallaan. Suomen nykyiselle alueelle kenttähautoihin haudatut saksalaiset koottiin viranomaisten ja vapaaehtoisten voimin yhteistyössä saksalaisten kanssa vuosina 1952-1959 ja siunattiin haudan lepoon Helsinki-Honkanummen ja Rovaniemen Norvajärven hautausmaille.

Punagraniittisessa mausoleumissa Norvajärvellä lepää yhteensä 2683 kaatunutta saksalaista. Mausoleumin päätilassa on 8 suurta tauluriviä. Tauluihin on kaiverrettu vainajan nimi, sotilasarvo sekä syntymä- ja kuolinpäivämäärät.

Vaikuttava hautausmaa on vihitty käyttöön 31.8.1963. Oman värinsä vierailullemme antoi Rovaniemellä ollut Naton ilmasotaharjoitus, joka oli ottanut haltuunsa osan Norvajärvelle menevästä tiestä varalaskupaikakseen. Tästä syystä jouduimme jonkin matkaa ajamaan kiertotietä.

Matkalla Sodankylään oppaamme Kiukas selvitti Lapin sodan taustoja ja silloisen Jääkäriprikaatin etenemistä ja taisteluja saksalaisia vastaan Jäämerentien suunnassa sekä mm Rovaniemen polttamista. Kiukas kertoi myös Lapin asukkaiden suuresta evakuoinnista välirauhan tultua syyskuun alussa 1944. Yli 100 000 lappilaista siirrettiin pelättävissä olevien taisteluiden tieltä. Yli puolet evakuoitiin Ruotsin pohjoisimpiin lääneihin ja runsaat 40 000 Pohjanmaan kuntiin.

Jääkäriprikaati

Ennen puolta päivää bussimme saapui Sodankylään Jääkäriprikaatin portille, jossa majuri Timo Sutinen, prikaatin operaatiopäällikkö olivat meitä vastassa. Kun nuori sotapoliisinainen oli tarkistanut henkilötietomme, ajoimme varuskunnan portista sisään. Isossa luentosalissa majuri Sutinen piti meille monipuolisen, hyvän esityksen prikaatin kokoonpanosta, tehtävistä ja tämänhetkisestä turvallisuustilanteesta ja erityisesti arktisen alueen uhkakuvista.

Jääkäriprikaatin Arktiset kurssit

- TALVIKOULUTUS
 - Talviolosuhtekoulutus (1 viikko)
 - Tavoitteena on parantaa osallistujien kykyä ylläpitää toimintakykyä talviolosuhteissa.
 - Suomalaisia ja ulkomaisia opettajia
 - Talvisodankäynnin kurssi (2 viikkoa)
 - Tavoitteena on parantaa osallistujien kykyä operoida ja taistella talviolosuhteissa.
 - Opitella FIN+USA/UK+FRA/EST+GER+NLD+SWE+DEN
 - Lumiturvallisuus / tunturikoulutus (3 päivää)
 - Tavoitteena on parantaa osallistujien kykyä liikkua ja majoittua turvallisesti tunturiosuhteissa.
- SERE training (Survive, Evade, Resist, Escape/Extract)
 - SERE B kurssi (1 viikko)
 - Tavoitteena on kouluttaa SERE-en ja Henkilöstön pelastamiseen liittyvää taitoa.
 - SERE kouluttajakurssi (SERE C kurssi 2 viikkoa ja SERE talvikurssi 2 viikkoa)
 - Tavoitteena on kouluttaa perustiedot ja taidot jotta osallistuja voi toimia SERE-kouluttajana. Lisäksi kursilla saavutetaan SERE C taso.

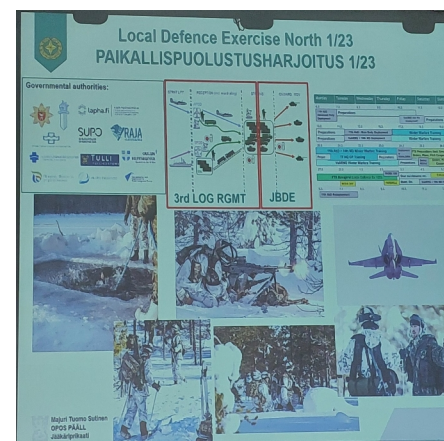
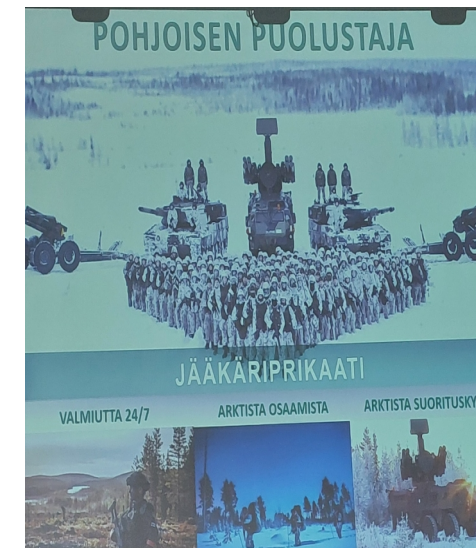
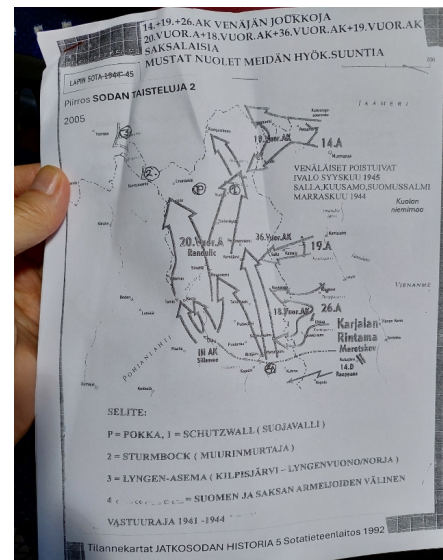
Illegaalinen Tunturi-Suomen OPUS PÄÄLLÄ

Jääkäriprikaati on arktiseen koulutukseen ja ilmatorjuntaan erikoistunut Puolustusvoimien pohjoisin joukko-osasto. Jääkäriprikaati kouluttaa joukkoja Pohjois-Suomen vaativiin olosuhteisiin ja alueelliseen taisteluun erikoistuneita yksiköitä Lapin alueella. Jääkäriprikaatiin kuuluu esikunnan lisäksi Sodankylässä Lapin Jääkäripataljoona ja Rovaniemellä Rovaniemen Ilmatorjuntapatteristo. Jääkäriprikaatissa koulutetaan vuosittain pääasiassa Pohjois-Suomen alueelta kotoisin olevat noin 2200 varusmiestä. Jääkäriprikaatissa työskentelee noin 400 henkilöä. Komentajana on eversti Kimmo Kinnunen.

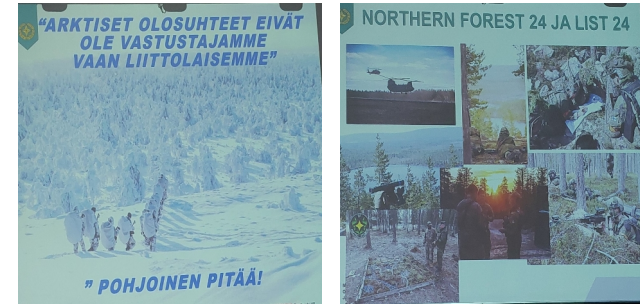
Varuskuntapaikaksi Sodankylä tuli vuonna 1964, jolloin Pohjanmaan Jääkäripataljoona siirrettiin Vaasasta Sodankylään. Nimi muutettiin vuonna 1966 Lapin Jääkäripataljoonaksi. Vuodesta 2014 alkaen Jääkäriprikaati on ollut nykytuotoinen.

Suomen liittyttyä Natoon on kansainvälisyys lisääntynyt prikaatissa erittäin paljon. Pohjoisen alueen merkityksen kasvaessa on sillä konkreettisia vaikutuksia Jääkäriprikaatin toimintaan. Viimeisen vuoden aikana Jääkäriprikaati on osallistunut lähes kymmeneen kansainväliseen sotaharjoitukseen Pohjois-Kalotin alueella.

Suomen liittyttyä Natoon on kansainvälisyys lisääntynyt prikaatissa erittäin paljon. Pohjoisen alueen merkityksen kasvaessa on sillä konkreettisia vaikutuksia Jääkäriprikaatin toimintaan. Viimeisen vuoden aikana Jääkäriprikaati on osallistunut lähes kymmeneen kansainväliseen sotaharjoitukseen Pohjois-Kalotin alueella. Erityisesti USA:n ja Englannin joukot ovat halunneet harjoitella pohjoisen olosuhteissa, talvisissa lumisissa maastoissa. Yhdysvaltojen kanssa vuonna 2023 solmitun DCA-sopimuksen mukaisesti Jääkäriprikaatin sotilasalueita annetaan tarvittaessa Yhdysvaltojen käyttöön. Myös alueelle voidaan varastoida valmiiksi sotilasjoukkojen tarvitsemia aseita ja muuta materiaalia kuten kuljetuskalustoa. Pohjoisen alueen huoltovarmuuden kannalta on merkittävää pyrkiä parantamaan liikenneyhteyksiä Norjan satamiin ja mahdollisesti joskus rakentamaan Jäämeren rata.

Venäjällä on lisääntynyt kiinnostus arktiseen alueeseen. Venäjän puolustus suunnitelmissa on tärkeä asema tietyillä Pohjoisen Jäämeren alueilla. Venäjällä on merkittävät merivoimat Muurmanskin alueella ydinaseineen. Myös maa- ja ilmajoukkoja on lisääntyneessä määrässä sijoitettu Kuolan niemimaalle ja Suomen rajojen tuntumaan. Ukrainan sodan seurauksena on tosin näiltä alueilta siirretty joukkoja nyt sotimaan Ukrainaan. Venäjän lisääntynyt mielenkiinto arktiseen alueeseen on luonnollisesti vaikuttamassa Naton suunnitelmiin ja sitä kautta mielenkiintoon Suomen kykyyn..

Ruokailun jälkeen suoritettiin bussilla Sutisen esitellessä kiertoajelu varuskunnan alueella. Varuskunnassa on menossa vanhojen kasarmien peruskorjaus. Myös ollaan varautumassa Naton joukkojen lisääntyvään harjoitteluun rakentamalla heille majoitustiloja.

Kiertoajelun aikana saattoi nähdä suuren määrän erilaisia sotilaiden tarvitsemia kuljetusvälineitä Panssari-Sisuista moottorikelkkoihin. Koulutukseen käytettäviä Leopard-panssarivaunuja ei ollut nähtävissä reittimme varrella.

Kiitettyämme majuri Sutista ja puheenjohtajan luovutettua 105 mm haupitsin kranaatinhylsyn muistoksi vierailustamme bussimme keula suunnattiin kohti Länsi-Lapin tunturialueita. Levi-tunturilla ajoimme ylös Tuikku-kahvilaan iltapäiväkahville ja ihailemaan sieltä avautuvaa maisemaa.

Matka Leviltä Enontekiön Hettaan sujui Pallas-Ounastunturien ruskan värittämiä maisemia ihaillen.

Hetassa majoituttiin Ounasjärven rannalla upealla paikalla rantatöyräällä sijaitsevaan Hetta-hotelliin. Pitkän bussimatkan jälkeen illallinen hotellissa maistui ja sen jälkeen vuode kutsui retkeläisiä. Aamiaisen jälkeen suunnattiin kohti länttä Palojoensuuhun Tornio-Kilpisjärvi-valtatielle (E8).

Palojoensuussa Kiukas kuvaili taisteluja, joita ryhmä Puroma kävi perääntyviä saksalaisia vastaan 17.-18.11.1944.

Ajettuamme noin 40 km tulimme Karesuvantoon, jossa pidimme kahvitaun.

Kahvittelun jälkeen ajoimme Muonionjoen yli Ruotsin puolen Karesuvantoon, jossa lähinnä tutustuimme ulkoapäin arkkitehtuurisesti erikoiseen kirkkoon jokitörmällä.

Sturmbock-linnoitus ja Jämärä-museo

Kilpisjärventien varrella pääkohteemme oli Sturmbock-linnoitus ja sen Jämärä-museo. Keväästä 1943 kesään 1944 saksalaiset rakensivat valtavan Sturmbock-nimen saaneen linnoituksen koko Käsivarren poikki jatkuen katkonaisena Norjan puolella. Rakentajina oli saksalaisia rakentajapioneereja, Organisation Todt:n siviilirakentajia ja n. 3000 neuvostoliittolaista ja puolalaista sotavankia. Linnoituksen esittelyä varten oli 1997 valmistunut Jämärä-museo Kilpisjärventien vieressä.

Museosta vastaava Reijo Mannela esitteli hyvin havainnollisesti meille sekä tuota valtavaa 30 km x 20 km suuruista linnoitusaluetta että museoa. Linnoituksen tarkoituksena oli turvata saksalaisten kulku Jäämerelle, Pohjois-Norjan satamiin ja vetäytyminen Ruijan alueelta Neuvostoliiton joukkojen saatua mahdollisesti Suomen miehitettyä. 7.vuoristodivisioona (12000 sotilasta) miehitti Sturmbock-aseman 25.10. 1944

Oli kilometrikaupalla juoksuhautoja ja 150 kilometriä huoltoteitä. Mannelan opastuksella kävimme myös tutustumassa entisöityihin korsuihin, juoksuhautoihin ja panssaritorjuntatykin asemaan sekä riukukäymälään. Jämärä-museon sisätiloissa on alueelta kerättyä sotatavaraa sekä valokuvia.

Suomalaiset seurasivat perässä saksalaisia saapuen asemien eteen marraskuun lopussa 1944 asemapaikkanaan 8 km:n päässä sijaitseva Markkinan kylä. Taistelut jäivät pääosin partiokahakoiksi ja tykistöjen molemminpuoliseksi ammuskeluksi.

Linnoituksen suuruutta kuvaa, että tuolloin oli valmiina yli 300 puolustuskorsua, keskeneräisenä saman verran. Asemissa oli 800 konekivääriä, 100 ranaatinheitintä, yli 160 tykkiä ja ammusvarasto koko talven tarpeiksi.

Saksalaisjoukot irtautuivat Sturmbockin asemistaan 11.1.1945 mennessä. Suomalaisten joukot olivat enää pääasiassa varusmiesjoukkoja. Suomalaisten komentaja eversti Puroma ei halunnut ryhtyä voimakkaampaan hyökkäykseen heikoin voimin. Huhtikuussa saksalaisjoukot irtautuivat asemistaan Kilpisjärvellä 27.4.1945, jolloin viimeiset saksalaiset poistuivat vapaaehtoisesti Norjan puolelle ja Lapin sota päättyi.

Kilpisjärvi ja Pohjoinen Jäämeri

Jämärä-museossa juotujen kahvien jälkeen jatkoimme bussimatkaa kohti Kilpisjärveä Lapin erämaiden muuttuessa yhä karummiksi. Kun Kilpisjärvi näkyi edessämme pysähdyimme hetkeksi Suomen julkisten teiden korkeimmalle kohdalle (565m) katsomaan edessämme avautuvaa upeaa maisemaa, jossa näkyi 20 kilometrin päässä kaikille tutun Saana-tunturin muodot.

Kilpisjärvellä tehdyn lyhyen pysähdyksen jälkeen jatkoimme Norjaan aina Pohjoisen Jäämeren rantaan Skibotteniin. Monelle oli ensimmäinen kerta maistaa Jäämeren vettä. Palatessamme Kilpisjärvelle pysähdyimme Rovijoen Huntuputoukselle ottamaan valokuvia runsaasti vettä syöksevästä putouksesta.

Kilpisjärvellä majoittauduimme Santa´s hotell Rakkaan. Hotelli tuotti pienen negatiivisen yllätyksen, kun varaamissamme 2-3 huoneen huoneistoissa oli pääsääntöisesti makuuhuoneet jyrkkien kapeiden portaiden kautta noustavissa yläkerroksissa. Kun muutamille, joilla olisi vaikeuksia kulkea portaissa, saatiin järjestettyä yösija alakerran oleskelutilan sohvaan niin pahimmat ongelmat poistuivat. Uudehkot sinänsä monipuoliset huoneistot oli selvästi tarkoitettut perheiden majoittamiseen. Siikatartarta ja poronpotkaa sekä jäätelöä marjojen kera sisältänyt illallinen oli maittava ja korvasi majoituksen ongelmat.

Muonio, Olostunturi

Lauantaiaamuna lähdimme etelään Lapin Sodan kulkua vasten ja Palojoensuuhun saakka edellisenä päivänä ajamaamme vastapäivää. Ajoimme Yli-Muonionkylän kautta vanhaa tietä ja tultuamme takaisin valtatielle pysähdyimme Ylemmän ja Alemman Utkujärvien välisen salmen ylittävän sillan jälkeen. Kiukas selvitti siinä meille loka-marraskuun vaihteessa 1944 käydyn taistelun kulkua. Saksalaiset (osia SS-vuoristoR:stä ja JR 11:sta) olivat asettuneet viivytykseen salmen pohjoispuolelle. Suomalaiset (Ryhmä Puroman JR3) olivat takaa-ajamassa saksalaisten joukkoja ja joutuivat pysähtymään saksalaisten tulitukseen. Suomalaisten kaksi pataljoonaa lähti Ylemmän Utkujärven itäpuolelta saartamaan saksalaisia, mutta ennen taistelukosketukseen pääsemistä saksalaiset irtaantuivat ja jatkoivat perääntymistään pohjoiseen.

Viimeinen Tornionjoki-Muonionjoki linjalla käyty isompi taistelu Lapin Sodassa oli Muonion valtaus 26.-30.10.1944. Kiukas selvitti taistelun kulkua Muonion keskustassa bussissa jakamansa karttamateriaalin pohjalta. Suomalaisten joukot (JR 8 ja JR 50) hyökkäsivät vetäytyviä saksalaisjoukkoja vastaan osittain päätien suunnassa mutta merkittävässä määrässä pyrkien saarrostaamaan saksalaisten joukot Muonion kirkonkylään itäpuolelta maaston kautta. Taistelut päättyivät saksalaisten irtaantuessa ja jatkaessa vetäytymistään pohjoiseen.

Me vetäydyimme Hotelli Olokseen ja majoittauduimme upeasti sviittitasoisiin huoneisiin. Illallisen aloitimme yhdistyksemme tarjoamalla kuohuviinillä puheenjohtajan nostaessa maljan retkeläisille ja kiittäessä heitä hyvästä yhteishengestä. Puntila totesi myös tämän olevan viimeisen retken, jonka hän on ollut suunnittelemassa ja nyt johtamassa. Jukka Härmälä kiitti Olli Puntilaa tämän retken ja ähes kahdenkymmenen aikaisemman retkien onnistuneista järjestelyistä ja vetämisistä.

Röytän maihinnousu ja Tornion taistelut

Sunnuntaiaamuna oli aikainen herätys ja aamiainen. Lähdimme klo 8 ajamaan kohti Torniota. Matkalla kuulumme Torniota lähestyttäessä Pauli Haapakosken kertomuksen isänsä, joka oli Pauli myös, Lapin sodan kokemuksista. Hän oli Tornion maihinnousujoukoissa ja ensimmäisten joukossa noussut maihin. Ryhmä polkupyöräjäkäreitä, joihin hän oli kuulunut, oli heti lähtenyt pyörillä etenemään Röytästä kohti Torniota. Kymmenkunta kilometriä edettyään olivat tulleet Kirkkoputaan sillalle, jonka pohjoispuolella oli rautatiepenkalla joukko saksalaisia sotilaita. Paulin isä yhdessä ryhmänsä kanssa oli kiertänyt saksalaisten taakse Syntyneessä tulitaistelussa oli ensimmäinen saksalainen kaatunut. Ryhmä oli edennyt ja päässyt päivän aikana Ala-Vojakkalaan Tornion pohjoispuolelle. Siellä Kivirannassa Pauli Haapakosken isä viiden muun kanssa oli joutunut saksalaisten vangiksi. .

Vangitut oli kuljetettu Rovaniemelle, jossa he olivat nähneet Rovaniemen palavan. Sieltä he olivat vankkureita vetäen kävelleet Kittilään, josta sitten ajoneuvoilla Pohjois-Norjan kautta Osloon eteläpuolelle vankileirille. Suomalainen SS-mies Itälä oli houkutellut vankeja vaihtamaan puolta. Kun vangit olivat ajatellen parempia karkaamismahdollisuuksia suostuneet, heidät oli kuljetettu Ruotsin rajan lähelle koulutusleirille. Huhtikuussa 1945 oli Pauli Haapakoski onnistunut karkaamaan parin muun suomalaisen kanssa. Ruotsin kautta he olivat päässeet Suomeen ja perheittensä luo. Kurssilaisemme Pauli Haapakoski oli syntynyt tammikuussa 1945, jolloin ei ollut tietoa isänsä elossa olemisesta ja siitä syystä hänelle oli annettu isänsä etunimi.

Tornioon saavuttuamme lounastimme Mustanparran Päämajan ravintolassa, jonka jälkeen ajoimme Röytän satamaan, jossa ev.ltn Wolf H. Halstin johtama maihinnousu 30.9.-1.10.1944 tapahtui. Röytän satamassa Kiukas palautti mieliimme Lapin sodan alkusyyt. Neuvostoliitto saneli 4.9.1944 tehdyssä välirauhassa vaatimuksen karkottaa saksalaiset joukot pois Suomesta 15.9.1944 mennessä. Tämä oli tietysti mahdotonta. Suomalaiset ja saksalaiset tekivät salaisen vetäytymissopimuksen, että saksalaiset pyrkivät ilman taisteluja vetäytymään Norjaan. Neuvostoliitto kuitenkin vaati Suomea taistelutoimiin saksalaisia vastaan tarkoituksenaan heikentää saksalaisten Suomessa olevaa yli 200 000 sotilaan armeijaa suomalaisten taistelutoimin ennen kuin sotilaat siirtyvät Norjaan ja sitä kautta Saksaan taistelemaan siellä neuvostojoukkoja vastaan.

Mannerheim määräsi kenraaliluutnantti Hjalmar Siilasvuon Lapin joukkojen komentajaksi tietäen Siilasvuon olevan vihamielinen saksalaisia kohtaan.

Siilasvuo suunnitteli Oulusta käsin toteutettavaa maihinnousua Kemiin syys-lokakuun vaihteeseen. Kun joukot marssivat Oulussa maihinnousuun varattuihin laivoihin ja kun sotilaat olivat jostain saaneet tietoonsa, että maihinnousun kohde on Kemi, he huutelivat avoimesti menevänsä vapauttamaan Kemiä. Olosuhteiden ollessa muutenkin heikkenemässä Siilasvuo päätti vaihtaa kohteeksi Tornion ulkosataman Röytän. Kemissä oli vahvoja saksalaisia joukkoja. Ev.ltn Halstin komentama Jalkaväkirykmentti 11 lähti ensimmäisissä kolmessa aseistamattomassa kauppalaivassa 30. syyskuuta illalla kohti Torniota. Lokakuun 1. päivän aamuna laivat saapuivat Röyttään ja aloittivat maihinnousujoukkojen purun. Kun satamassa ei ollut saksalaisten joukkoja maihinnousu onnistui hyvin vaikka tapahtui hitaasti. Laivat palasivat hakemaan lisää joukkoja. Viiden päivän aikana kaikkiaan 12 500 miestä kuljetettiin Röyttään.

Saksalaisille maihinnousu oli yllätys. Kun lisäksi sää oli huono niin etteivät saksalaiset päässeet käyttämän hyväkseen ilmavoimiaan heti maihinnousun tapahduttua joukkojen ollessa nousemassa aluksista, suomalaiset saivat hyvän jalansijan ja levittäytyivät nopeasti Torniota kohti.

Kun saksalaisille selvisi maihinnousu, he lähtivät Kemistä voimakkain joukoin pysäyttämään suomalaisia. Myös sään parannuttua saksalaisten ilmavoimat hyökkäsivät suomalaisten joukkoja vastaan aiheuttaen tappioita.

Röytän maihinnousun tultua selvitettyksi ajoimme Tornioon Röytän maihinnousun ja JR 11:n muistomerille. Retkeläiset asettautuivat puolikaaren muotoon muistomerkin toiselle sivulle ja pitivät hiljaisen hetken maihinnousun suorittaneita sotilaita kunnioittaakseen.

Tämän jälkeen Kiukas kertoi bussin seistessä muistomerkin äärellä Tornion kiivaista taisteluista Tornion rautatieaseman valtaamiseksi. Sen jälkeen vallattiin niin sanottu Pikku-Berliini, jossa oli erityisesti saksalaisten varastoja. Sieltä joukot jatkoivat kohti keskustaa, jossa käytiin jo taisteluja kaupungissa olleiden suomalaisten kotirintamajoukkojen ja saksalaisten välillä.

Jossain vaiheessa suomalaiset löysivät saksalaisten konjakkivarastot ja niiden tyhjentäminen hidasti osan suomalaisista etenemistä. Tornion pohjois- ja itäpuolella käytiin ankariakin taisteluja, Erityistä haittaa suomalaisille aiheuttivat monet pudakset (joet), joiden ylitse rakennettuja siltoja saksalaiset vetäytyessään hävittivät. Tornion taistelut olivat länsirajan suurimmat taistelut. Ennen kuin viimeinen saksalainen siirtyi Norjan puolelle 27.5.1945 kului yli 7 kuukautta.

Retkemme lopuksi puheenjohtaja kiitti bussinkuljettaja Pertti Vaaralaa hyvästä tasaisesta aikatauluissa hyvin pysyneestä ajosta mutta myös opastuksesta Lapin maisemissa. Vaaralalle luovutettiin kiitoksena konjakkipullo. Samoin konjakkipullon sai kiitokseksi asiantuntijaoppaamme Aimo Kiukas. Ami antoi retkeläisille hyvät ja laajat tiedot Lapin sodan tapahtumista. Hän väritti kertomuksiaan jakamallaan kartta-aineistolla. Olimme todella Amille kiitollisia hänen asiantuntevuudesta.

Torniota bussimme suuntasi ensin Kemin lentokentälle, johon suurin osa jäi odottamaan lentoa Helsinkiin. Osan bussi jätti Kemin rautatieasemalle yöjunaan nousemiseksi ja loput bussi vei Rovaniemelle jatkamaan Lapissa ruskalomailua.

Syyskuussa 2024
Teksti: Olli Puntila
Kuvat: Esko Tainio
Taitto: Heikki Seppälä

